

Organisering av kunnskap

lesing og læring

ALU 6 K

5. samling 30.08.2011

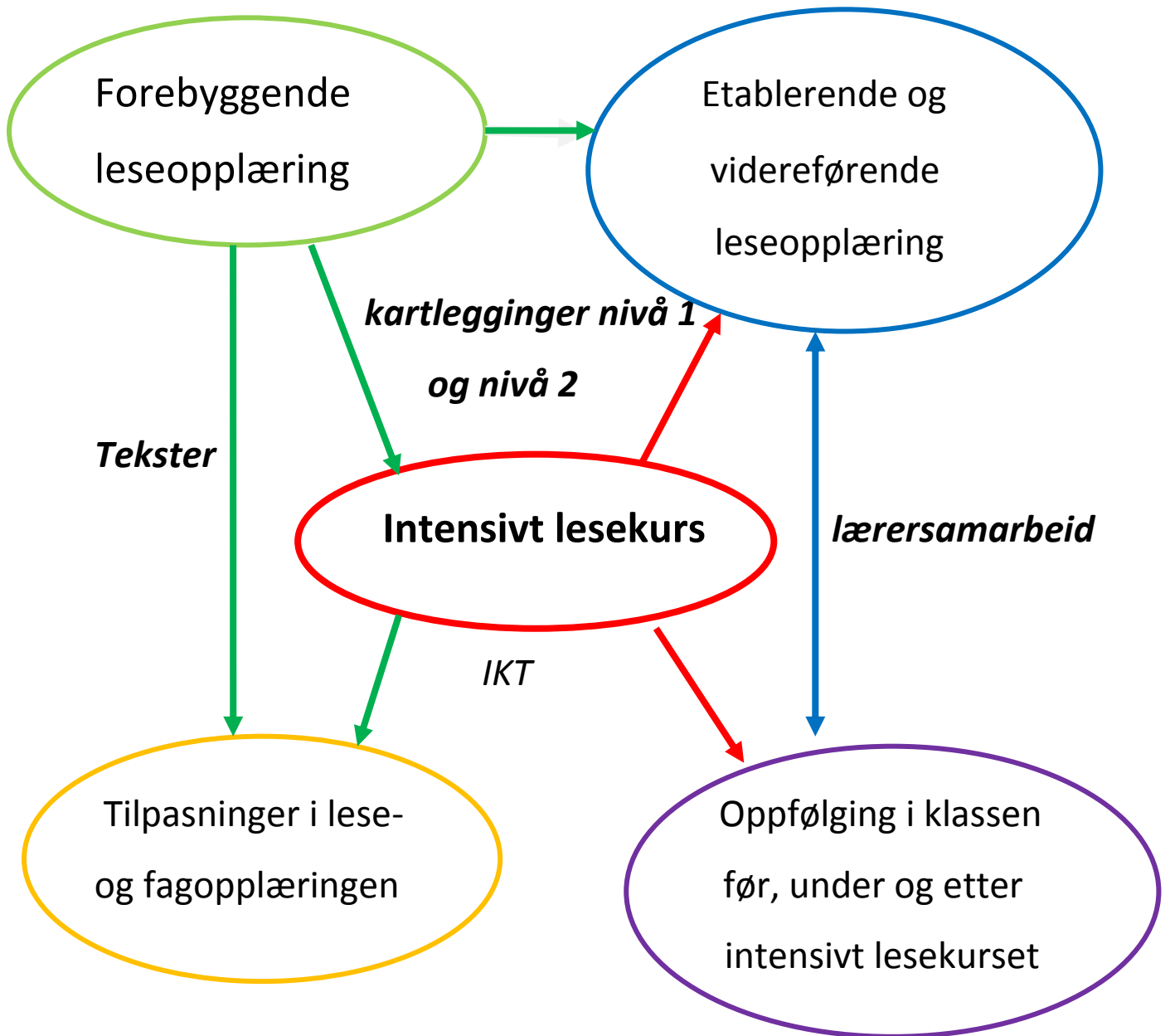
Vigdis Refsahl

Bredtvet kompetansesenter

Spørsmål og problemstillinger vedr. tidligere samlinger, drøft og del erfaringer:

- A. Innlegg fra kommuner
- B. Drøft erfaringer dere har så langt, med igangsetting og gjennomføring av intensive lesekurs – ta utgangspunkt i et vedlagt *oversiktsskjema* – laget i samarbeid med PPT.
- C. Drøft erfaringer, tanker og spørsmål omkring *Begrepskartet* og *VØL skjemaet* som dialogiske verktøy i fagene – i lys av læringsteoretiske prinsipper og dialogisk klasseromspraksis (2./3. samling).
- D. Drøft skolenes praksis når det gjelder direkte forståelsesundervisning i lesing(4. samling), tekstarbeid og systematisk strategiopplæring.

Organiseringsstrategier og læring, med fokus på lesing, skriving og tilpasset opplæring – gjennomgang av mulige organiseringsmåter.

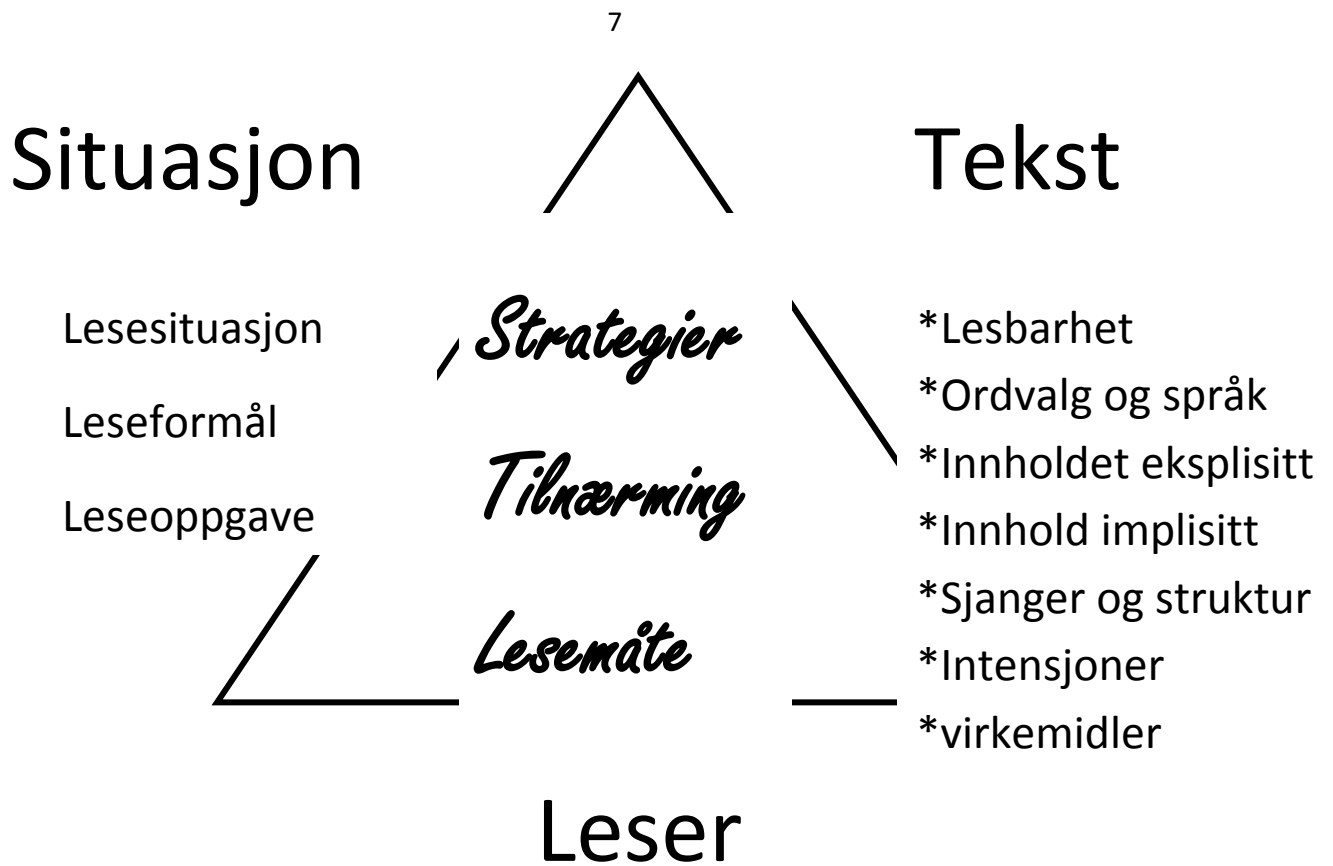
Rutiner og praksis for etablering av "intensive lesekurs" etter skolenes kartlegginger nivå 1 og 2

<p>Rammer</p>	<p>Bestemmelser om å etablere faste lesekurs på skolene er forankret i skolens ledelse – <i>kommune/ skoleeier og skoleledere</i>. Grunnen til det er at det vil være snakk om prioriteringer av ressurser og oppfølging av både organiseringer og fagutvikling hos lærerne.</p> <p>Ressurser kan være en kombinasjon av midler man har til generell styrking og spesialpedagogiske midler, når elever med enkeltvedtak/IOP skal delta på lesekurs. Det vil uansett være snakk om intensivt og periodevis bruk av ressurser.</p>
<p>Kart- legginger</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Screeningsrutiner på nivå 1 angir hvilke elever som kan trenge utredning på nivå 2 – <i>kontaktlærers ansvar</i>. 2. Individuell og dynamisk utredning av utvalgte elever. 3. Viktig med faste lærere som har <i>tid</i> til å gjennomføre utredning på nivå 2. Dette må enten være samme person som skal gjennomføre lesekurs, eller som har fast samarbeidstid med de som gjennomfører lesekurs. 4. Resultater og tiltak drøftes i faste møter – med notater i elevenes mapper – gjerne et fast elevskjema for dokumentasjon av tiltak for de som ikke har IOP. 5. Uklarheter eller problemer kan tas opp med PPT på allerede faste møter, ev. også mulige behov for utredning av PPT på Nivå 3 for noen av elevene/henvisning.
<p>Organi- sering og samarbeid</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Av hensyn til strategietablering vil elevene trenge undervisning på lesekurset minst 3 – 5 dager i uken. 2. Av hensyn til innlæringsprosessene trenger de arbeidsøkter på 90 minutter – jmf. Innholdet. 3. Av hensyn til integrering og automatisering av det som innlæres trenger de å holde på i 8-10 uker om gangen. 4. Av hensyn til lærerens veiledning av hver enkelt av elevene, er 4 elever på gruppa nok. 5. Av hensyn til overføring av læring må <i>alle lærere samarbeide med lesekurslærer og følge opp i sine timer</i>.

<p>Elevene</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elevene velges ut <i>hvert halvår</i> - etter kartlegginger eller tilråding fra PPT. 2. Elevene kan delta på et helt lesekurs 1 eller få ganger, eller ha regelmessige tilbud om lesekurs – etter behov. 3. Elevene skal selv kunne fortelle hvorfor de er på lesekurs og vite hva de skal lære seg, eller øve på der. 4. Elevene skal få tilbakemelding om utbyttet – slik at de får økt selvtillit, pågangsmot og konkrete råd til videre arbeid.
<p>Foresatte</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Foresatte informeres gjennom et generelt brev, men tas med i arbeidet etter egne avtaler med hver familie.
<p>Innholdet</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elevenes undervises etter prinsippene for <i>balansert leseopplæring</i> (Michael Pressley, 2006). 2. Det legges vekt på språk og bevisst strategilæring. 3. Innhold og framgangsmåter følger beskrivelsene fra Helhetslesing av Jørgen Frost (Godøy og Monsrud, 2009) – Spesialpedagogisk leseopplæring – en veileder). 4. Pedagogisk følges prinsippene fra læringsteorier – med vekt på konstruktivisme og sosiale læringsprosesser. 5. Lesekurs avsluttes med vurderinger og gjerne en "fest".
<p>Lærernes læring og samarbeid med PPT</p> <p>PPT's læring og veiledning på skolene.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lærere må ha kollegaer å samarbeide og drøfte med – for å kunne lære gjennom erfaringer. Derfor må det være minst to lesekurslærere/ressurslærere fra hver skole + muligheter for å drøfte med lærere fra andre skoler – <i>danne faggrupper/fagmøter</i>. 2. PPT skal være med, <i>også for å lære selv</i>, og vil derfor selv beskrive hva de kan tilby av hjelp når de lager avtaler. 3. <i>Det vil være ventetid hos PPT</i> – så jobb sammen imens og bruk allerede faste møter med PPT til "hastespørsmål". 4. Veiledningsformer og faste tidspunkter for deltakelse på lesekurs og møter settes opp av PPT ved oppstart. <p style="text-align: center;"><i>Gjensidig læring på alle nivåer!</i></p>

Drøft hvordan "Begrepskartet", "VØL" – skjemaet kan brukes som *dialogiske verktøy* i klassene - i tråd med de læringsteoretiske prinsippene:

<p>Sosial medierende læring i fire trinn (Vygotsky):</p>	<p>Konstruktivistisk læring(Piaget): Forkunnskaper, spørsmål, bevisst meningsdanning og strategibruk.</p>
<p>1. Introdusere, forklare og modellere en måte å lære på /praksis</p> <p>2. Gjøre sammen med hele klassen – dialogisk</p> <p>3. Gi elevene hjelp og støtte mens de prøver å gjøre det samme selv – med vekt på gradvis mer selvstendighet</p> <p>4. Legge til rette for at elevene bruker verktøy og strategier selvstendig, når de leser eller gjør annet skolearbeid.</p>	<p style="text-align: center;">Begrepskartet ?</p> <p style="text-align: center;">VØL – skjemaet?</p> <p style="text-align: center;"><i>Logg?</i></p>

1. Avkodingsferdigheter
2. Ordforråd og språkforståelse
3. Bakgrunnskunnskaper
4. *Tekstkunnskaper*
5. Selvtillit og motivasjon
6. *Bevissthet om leseformål*
7. Kognitive forutsetninger
8. *Aktive strategier for forståelse, organisering, læring og problemløsning.*

Vigdis Refsahl,
Doug Buehl , 2006
etter Cook, 1986

Leseforskere om leseforståelse

**Palinscar og
Brown, 1984**

4 basis

strategier

ved resiprok

læring:

- ✓ Å stille spørsmål
- ✓ Å gjøre forutsigelser
- ✓ Å oppklare uklarheter
- ✓ Oppsummere hovedinnhold

Jeff Ziers, 2004

6 grunnleggende

lesevaner:

- ✓ Søke etter hovedmomenter
- ✓ Knytte forbindelser til forkunnskaper
- ✓ Trekke slutninger og tenke framover
- ✓ Lage spørsmål og søke svar
- ✓ Lære ordenes betydning
- ✓ Følge med på egen forståelse

Gjennom aktiv bruk av virkemidler og holdepunkter i en aktuell tekst

Integrert i fagopplæringen	Direkte leseopplæring
<p>Hvordan gjenspeiles forståelse lesestrategiene i undervisningen?</p> <p>Målformuleringer?</p> <p>Klasseromsdialoger?</p> <p>Bruk av spørsmål?</p> <p>Modelleringer?</p> <p>Vurderingsmåter?</p> <p>Lærersamarbeid?</p>	<p>Hvilke metoder brukes på trinnene for å sikre dypere tolkninger og forståelse av tekster gjennom aktiv strategibruk under lytting og lesing?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Høytlesing - ”tenke høyt”? 2. Felles lesing - felles dialog? 3. Veiledet lesing 4: Elevsamarbeid og ulike samarbeids- og tekstoppgaver? <p>Tilrettelagte leseoppgaver?</p> <p>Selvstendig lesing?</p>

Spørsmål som pedagogisk metode

Faktaspørsmål

Direkte leseforståelse og tekstkompetanse

Dybdespørsmål

Fortolkende tolkninger og aktiv bruk av egne tanker og refleksjoner - forkunnskaper trekkes aktivt inn

Vurderingss spørsmål:

Om sammenligninger og meninger i forhold til innholdet, forfatterens intensjoner og bruk av virkemidler m.m.

Strategiske spørsmål:

- Om leseformål og planlegging
- Om forkunnskaper og erfaringer
- Om spørsmål som kan stilles til teksten
- Om forutsigelser og forventninger til teksten
- Om strukturer og virkemidler i en tekst
- Om sammenhenger i stoffet
- Om visualiseringer og assosiasjoner
- Om mulige organiseringsmåter
- Om sentrale nøkkelord
- Om oppsummeringer eller reformuleringer

Fra artikkel av Nancy Forhamn om "Crafting Questions that adress Comprehension Strategies in content reading" Vigdis Refsahl 08.

Faglig lesing

En tre-delt læringsprosess

Før

- Leseformål, læringsmål eller fokus
- Aktivering av forkunnskaper og erfaringer
- Tekstens språk, struktur, og virkemidler
- Planlegge lese måte, strategier og tidsbruk

Imens

- Overvåke egen lesing og forståelse
- Integrere ny informasjon med egne forkunnskaper for å skape mening
- Bruke aktive forståelsesstrategier
- Foreta oppklaringer når noe er uklart

Under og etter lesing

- Oppsummere hovedmomenter
- Ordne stoffet på en måte som passer leseformålet eller videre bruk av innholdet
- Skrive et sammendrag
- Evaluere arbeidet

Organisering av kunnskap

Overblikk

Ruter eller oppdelinger av tavle og ark

Fritt tankekart

Forstå sammenhenger

Strukturert tankekart (nivåedelt)

Begrepskartet

Styrkenotat og spoletekst (disposisjoner)

Sekvenskart

Kolonnenotater (to eller flere kolonner)

Fortellingsstrukturer

Rammenotater

Tydeliggjøre prosesser og problemløsning

Påstand – bevis notat (To -kolonne)

Prosessnotat – for eksempel i matematikk

Problemløsningsnotat

Strukturering av ulike elementer innenfor en

aktuell problemstilling

Vigdis Refsahl, etter Carol Santa, "Lære å lære".

Strukturell leseforståelse

Sjanger og helhetlig tekststruktur

Kontinuerlige tekster: litteratur, fagtekster, artikler, instruksjoner, oppgaver m.m.

Ikke-kontinuerlige tekster: annonser, kart, tabeller, grafer m.m.

Multiple tekster: IKT, bilder, lyd, tekst, film.

Litterære og språklige virkemidler

Metaforer, dobbel mening og litterær bruk av språk

Språklige måter å strukturere stoff på, spørsmål, oppramsinger m.m.

Strukturelle virkemidler

Over- og underoverskrifter, avsnitt og punkter

Tekstbokser, oppdelinger av siden m.m.

Pedagogiske virkemidler

Kursiv, uthevninger og understrekinger

Nøkkelord i margin, spørsmål i teksten

Bilder og illustrasjoner

Oppsummeringer m.m..

Fra Carol Santa og Liv Engen. Lære å lære

Organiseringsstrategier og lesing

Mulig arbeidsmåter

Før

Organisere forkunnskaper i forhold til tema og leseformål

- Finne forfatterens virkemidler og strukturer
- Finne en måte å ordne stoffet på
- Ev. få en ferdig struktur av lærer

Imens

- Forholde seg aktivt til forfatterens strukturer
- Notere inn i egen struktur, ev. justere dette etter behov
- Ev. fylle inn i det skjemaet som lærer har laget
- Søke etter, streke under, notere ned eller oppsummere viktige ting eller hovedmomenter fra teksten,

Etter

- Skrive et tekstsammendrag ut fra en problemstilling
- Omorganisere stoffet etter ny forståelse og anvendelse
- Organisere fagstoff på tvers av ulike kilder og temaer

Vigdis Refsahl, Bredtvet kompetansesenter, 06

Organisering av tekstinnhold

Struktur	Formål	Særtrekk	Nøkkelord	Organisering?
Beskrivelse	Fortelle om noe (en ting, en person, et sted, en situasjon)	En hovedting / og de ulike delene som hører med.	er - består av - også - dette - fakta - viktigst - for eksempel	Tankekart To-kolonne
Rekkefølge Hendelse Mattestykke	Beskrive hvordan ting skjer eller skal gjøres i rekkefølge	En spesielle rekkefølge av hendelser eller trinn	- første, andre - da, før, nå - lenge etter - imens - til slutt	Sekvenskart Prosessnotat
Årsak- virkning	Å forklare hvorfor noe er eller skjer på en bestemt måte	Resonneringer og resultater	slik at - fordi - et resultat av - siden - for å	Ruter /bobler og piler som viser mulig årsaker og påvirkninger

Argumentere	Overbevise leseren om et bestemt standpunkt	For- og mot-Argumenter, hvorav en side foretrekkes	til tross for - det er viktig - derfor - du må forstå - selv om	Vektskål/balanse
Sammenligne	Finne likheter og forskjeller mellom ting Kontraster	To eller flere ting med noen likheter og noen forskjeller Det kan være fakta om ting, personer, hendelser,	- til forskjell fra - i likhet med - kontrast - lignende - men - enten eller - imidlertid - på den ene siden - på den andre siden	Kolonner Rammer Vend-diagram To tankekart
Løse et problem	Presentere et problem og mulige løsninger		- hoved- problemet er - en mulig løsning er - derfor osv.	Problem- løsningsnotat Skisse /Tegning

Nøkkelord og sammendrag

1. Ha en problemstilling eller et fokus for lesingen
2. Se etter nivåer og strukturelle virkemidler i teksten

- Underoverskrifter eller avsnitt
- Oppramsinger
- Overganger
- Spørsmål
- Nøkkelord i margen

3. Finn og organiser hovedmomenter

- Tankekart
- Sekvenskart
- Kolonnenotat

4. Skriv om hvert hovedmoment

- Bestem rekkefølgen av momentene
- Innled med kort oppramsing av momentene
- Skriv kun en setning om hvert hovedmoment

Vigdis Refsahl, fra Engen og Santa, kap. 5

Leseplan

Mål: .....

Først

Imens

Etter

